

nych czy ukazując historię doktryn gospodarczych – wyprowadza z nich niejako wprost pewne interpretacje typu teologicznego oznacza, że inaczej widzi tę perspektywę teologicznomoralną. Wydaje się, że jest to kwestia do dalszej dyskusji i to w szerszym gronie polskich teologów moralistów, co nie oznacza w żadnej mierze kwestionowania potrzeby odwołania się do danych z zakresu różnych nauk szczegółowych w refleksji teologicznomoralnej.

Jerzy Gocko SDB

Katedra Teologii Moralnej Społecznej KUL

Ks. Stanisław Skobiel. *Humanistyczny wymiar teologii moralnej. Francuska próba odnowy teologii moralnej po Soborze Watykańskim II salezjańskiego teologa Xaviera Thévenota.* Łódź: Instytut Teologiczny 2010 ss. 269.

Publikacja ks. Stanisława Skobla, profesora teologii moralnej na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, pt. *Humanistyczny wymiar teologii moralnej. Francuska próba odnowy teologii moralnej po Soborze Watykańskim II salezjańskiego teologa Xaviera Thévenota* jest monografią prezentującą ujęcie moralności jednego z najważniejszych francuskich teologów moralistów doby recepcji Soboru Watykańskiego II – Xaviera Thévenota. Została ona umiejscowiona na tle szerokiego kontekstu kulturowo-społeczno-teologicznego, wyznaczonego z jednej strony przez charakteryzujące współczesną epokę fenomeny, takie jak kryzys moralny, sekularyzm czy indyferentyzm religijny, z drugiej zaś przez „wydarzenie soborowe” i towarzyszącą mu odnowę nie tylko katolickiej teologii moralnej ostatniego półwiecza, ale właściwie całej teologii, a w szerszym wymiarze także życia i posłannictwa Kościoła.

Składająca się z pięciu rozdziałów książka została poprzedzona wstępem, który ukierunkowuje na tematykę podjętą w monografii, zarysowuje jej kontekst (pogłębiany następnie w rozdziale I), prezentuje biografię naukową Xaviera Thévenota, charakteryzuje pokrótce jego dorobek pisarski i działalność naukową, uzasadnia motywy wyboru tematu, w sposób przekonujący określa źródła i cele badawcze studium oraz szeroko prezentuje jego strukturę.

Rozdział I, wyraźnie wprowadzający do głównej tematyki badań, stał się dla Autora okazją do nakreślenia szerokiego kontekstu, z którego wyrasta myśl teologicznomoralna Thévenota (s. 17-52). Jest on niewątpliwie zdeterminowany przez wielowymiarowy w swym kształcie kryzys; kryzys kulturowy, moralny, religijny. Różne są jego przyczyny i przejawy, co pokazuje Autor w interesującej analizie,

w której odwołuje się głównie, choć nie tylko, do francuskiej literatury przedmiotu. Teologicznym wymiarem kontekstu, w którym osadzony jest dorobek Thévenota, jest stan katolickiej przedsoborowej teologii moralnej i postulat jej odnowy, do której wezwał Sobór Watykański II. Francuski teolog moralista stanie się w okresie recepcji nauczania soborowego jej jednym z głównych protagonistów we Francji.

Naukowa refleksja nad podstawowymi źródłami koncepcji teologii moralnej Thévenota stały się przedmiotem rozdziału II (s. 53-70). Uprzedzając szczegółową ocenę merytoryczną publikacji i rangę podjętego tematu, warto już w tym miejscu podkreślić, że już sama analiza źródeł myśli Thévenota, nawet bez szerszej znajomości założeń jego koncepcji, pokazuje z jakiego formatu teologiem przyszło się zmierzyć ks. Skoblowi. Zakorzenie koncepcji francuskiego salezjanina jest wielopłaszczyznowe i wielką zasługą Autora jest uchwycenie spośród wielu czynników tych najważniejszych i pokazanie, dlaczego i w jaki sposób stały się one wezwaniem i ukiepunkowaniem dla myśli Thévenota.

Merytoryczną zawartość koncepcji teologii moralnej francuskiego moralisty przedstawiają dwa kolejne rozdziały książki. Centralne miejsce w strukturze zajmuje rozdział III (s. 71-136). Tytuł rozdziału „Teologia moralna o ludzkiej twarzy” nawiązuje do głównego rysu ujęcia Thévenota: humanistycznego wymiaru jego projektu teologii moralnej. Dokładna analiza prezentacji jego dorobku upoważnia do stwierdzenia, że choć swoją koncepcją Thévenot dobrze wpisuje się w szeroki nurt soborowej odnowy katolickiej teologii moralnej, gdyż zawarte w niej są charakterystyczne dla tej odnowy rysy i poruszane kwestie (np. zagadnienie specyfiki teologii moralnej, jej metody i eklezjalny wymiar), to jednak zawiera ona wiele ujęć nowatorskich i specyficznych dla francuskiego teologa. I w recenzowanej publikacji wybrzmiały one dobrze.

Oczywiście ostateczny kształt ujęcia Thévenota zależy, na co wskazuje sam tytuł książki, od wizji człowieka, która wyłania się z jego naukowego dorobku, a także od miejsca i znaczenia, jakie przypisuje on w swoim wykładzie teologii moralnej antropologii. Kwestie te, choć w pewnym zakresie, pojawiły się już w rozdziale III, w pełni wybrzmiały dopiero w następnej części (s. 137-173). Antropologia Thévenota jest niewątpliwie antropologią teologiczną, w znaczący sposób jednak pogłębioną przez współczesną myśl filozoficzną i nauki humanistyczne oraz osiągnięcia psychologii i psychoanalizy. Niemałe znaczenie ma także osobiste doświadczenie francuskiego moralisty: doświadczenie cierpienia związane z długotrwałą i, jak się okazało, śmiertelną chorobą.

Przedmiotem rozważań kolejnego rozdziału jest związek teologii moralnej z teologią duchowości. Rozważania na ten temat są ważną spuścizną duchową salezjańskiego teologa, powstałą pod koniec jego życia. Są one także świadectwem duchowej dojrzałości, do której doprowadziło wspomniane już doświadczenie choroby i cierpienia. Rozważania w tej części dysertacji koncentrują się na dwu płaszczyznach: z jednej strony na pokazaniu, że dla Thévenota duchowość jest praktyką teologii moralnej, co odpowiada współczesnym próbom interpretacji relacji między obiema dyscyplinami teologicznymi, w których życie moralne staje się kluczem do osiągnięcia doskonałości chrześcijańskiej; z drugiej zaś na prezentacji znaczenia ludzkiego cierpienia w strukturze duchowości chrześcijańskiej. Tę część rozważań nad spuś-

cizną Thévenota Autor opatrzył wymownym tytułem: „Humanizować i ewangelizować ludzkie cierpienie”.

Końcowa część monografii, a więc ostatni paragraf rozdziału V (s. 198-207) oraz krótkie zakończenie (s. 209-214), ma charakter wieńczących całość rozważań syntez. Pierwszy wspomniany fragment dysertacji stanowi refleksję na temat najważniejszych misterii chrześcijańskich, będących głównymi tajemnicami chrześcijańskiej wiary, a które stają się dla chrześcijanina miejscem rozeznania powołania i woli Bożej. Autor dokonał analizy tajemnicy stworzenia, wcielenia, krzyża Jezusowego i Zesłania Ducha Świętego pod kątem wy wpływających zeń wyzwań moralnych. Z kolei zakończenie jest próbą całościowego spojrzenia na koncepcję teologii moralnej Xaviera Thévenota. Zawiera ono najważniejsze jej wyznaczniki, zwraca uwagę na oryginalne momenty oraz zawiera próbę ukazania jego znaczenia w odnowie francuskiej teologii moralnej. Całość zamyka bibliografia oraz spis treści wraz ze streszczeniem w języku francuskim.

Już powyższa ogólna prezentacja zawartości recenzowanej publikacji pokazała jej wystarczające walory, które winny zachęcić potencjalnych czytelników do jej uważnego przestudiowania. Przekonanie to zostanie wzmocnione, gdy spojrzy się na książkę w aspekcie merytorycznym, a więc przez pryzmat wielkiego bogactwa refleksji samego X. Thévenota, którego doskonałym interpretatorem jest ks. Skobel. Dorobek naukowy francuskiego moralisty liczy 15 książek autorskich, nie wymieniając innych przyczynków. Był on jednym z prekursorów nowoczesnego uprawiania teologii moralnej, otwartej na dialog z innymi dyscyplinami, w tym zwłaszcza z psychologią i psychoanalizą. Był także niewątpliwie jedną z wielkich postaci posoborowej odnowy teologii moralnej we Francji, którego teologia była w służbie Kościoła i człowieka. Poszukiwał na różne sposoby dróg wiodących do najlepszego zrozumienia przesłania moralnego Kościoła i dokładał starań, aby potrafiło ono skutecznie odpowiadać na dylematy moralne współczesnego człowieka.

W prezentacji dorobku Thévenota Autor zachowuje wierność i obiektywność, co nie zawsze jest łatwe, zwłaszcza przy osobistym doświadczeniu spotkania i niejakiej fascynacji badaną osobą. A postać francuskiego salezjanina jawi się jako niezwykła i ponadprzeciętna, zwłaszcza na tle doświadczeń Kościoła i losów teologii we Francji w II poł. XX wieku. Ks. Skobel w ocenie nauczania teologicznomoralnego Thévenota nie zadowala się stwierdzeniami typu ogólnego i zawsze dochodzi do sedna sprawy, szukając przy tym głębszych źródeł czy inspiracji głoszonych przez niego poglądów. Za oryginalny i trafny należy uznać także klucz interpretacyjny całości teologicznomoralnego wykładu Thévenota. Była to rzeczywiście teologia moralna „o ludzkiej twarzy” i ta „twarz” w pełni wybrzmiała w recenzowanej publikacji.

Za interesujące i wartościowe należy uznać rozważania wprowadzające w główny nurt badań, a więc refleksję na temat kontekstu myśli moralnej Thévenota i źródeł koncepcji jego teologii moralnej. Siłą rzeczy prezentacja ta nie wyczerpuje wszystkich kwestii, ale też nie taka była jej rola. Miała ona jedynie ukazać najważniejsze fenomeny, które z jednej strony miały wpływ na problematykę i charakter badań Thévenota, z drugiej zaś skonfrontowanie ich z dorobkiem francuskiego moralisty pokazuje, jak otwartym był on na znaki czasu i wyzwania współczesności. Wspomniane dwa pierwsze rozdziały stały się dla ks. Skobla okazją do udanej prezentacji

odnowy francuskiej teologii moralnej po Soborze Watykańskim II. Niewątpliwie musiała się ona zmierzyć z większością problemów, które pojawiły się w innych obszarach językowych, ale dzieje Francji i sytuacja Kościoła sprawiły, że posiada ona – co dobrze pokazano w książce – własną specyfikę.

Należy zaznaczyć, że recenzowana książka została napisana dobrym językiem, poprawnym stylistycznie i pozwalającym na klarowne przedstawienie poglądów. Drobne niejasności należą naprawdę do rzadkości. Na koniec warto podkreślić, że swoją publikacją ks. Skobel niejako wypełnia pewną lukę w panoramie soborowej odnowy teologii moralnej w Polsce, bowiem koncepcja teologii moralnej X. Thévenota jest w naszym kraju niewiele lub wcale nieznaną. A szkoda, bowiem, jak sam Autor zauważa w ostatnim paragrafie wstępu do publikacji: „Oryginalność teologii moralnej X. Thévenota zasługuje na jej popularyzując. Był on niewątpliwie jednym z tych teologów francuskich, którzy najbardziej zaznaczyli swoją obecność na gruncie reformy teologicznej po Soborze Watykańskim II. Również jego wyjątkowo przejrzyste świadectwo życia chrześcijańskiego ma szansę stać się punktem odniesienia do poszukiwań teologicznych także poza terenem Francji. Wobec dzisiejszych wyzwań dla teologii moralnej na naszym terenie warto poznawać i zgłębiać podejmowane wysiłki i dokonania przedstawicieli innych kościołów lokalnych” (s. 16).

Jerzy Gocko SDB

Katedra Teologii Moralnej Społecznej KUL

Ks. Tadeusz Z a d y k o w i c z. *„Sequela Christi et imitatio hominis”*. *Paradygmat naśladowania we współczesnej refleksji teologicznomoralnej – źródła i perspektywy*. Lublin: Wydawnictwo KUL 2011 ss. 529.

Poszukiwania metodologiczne wzbogacają każdą dyscyplinę naukową o kolejną próbę zestawienia danych i ukazania zasad ich klasyfikacji. Nie bez znaczenia jest też fakt określenia źródeł i celu danej nauki oraz wskazanie na jej zasady hermeneutyczne w opisywaniu i wyjaśnianiu rzeczywistości. Dla teologii moralnej jednym z głównych przedsięwzięć podejmowanych w ramach określania jej tożsamości stało się poszukiwanie idei wiodącej, która spełnia funkcję zasady porządkującej materiał i określającej sposób ujmowania treści teologicznomoralnych. Bardziej istotne jednak jest poszukiwanie takiego ujęcia wywodów moralistów, by prezentowały one spójny obraz życia chrześcijańskiego i ukazywały źródło inspiracji do życia moralnością ewangeliczną.